DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અહેવાલપાત્ર

ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલિય ન્યાયક્ષેત્ર

ફોજદારી અપીલ નં.૮૮૦/૨૦૦૯

નાગજી ઓધવજી કુંભાર અને અન્ય .....અપીલકર્તા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય ..... સામાવાળા

ચુકાદો

ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત ગુપ્તા.

હાલની અપીલમાં અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૪.૧૦.૨૦૦૮ના હુકમને પડકારવામાં આવેલ છે, જેમાં ભૂરા ગોવિંદ અને લાખા અર્જનના મોત નિપજાવવા બદલ અપીલકર્તાઓ સામે આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ અને ૩૨૪ હેઠળની ગુના–સાબિતીને કાયમ રાખવામાં આવેલી છે.

૨. ફરિયાદપક્ષનો કેસ છે કે ૧લી જુલાઈ ૧૯૮૭ના રોજ પ્રેમપરા–રામપરા ગામમાં રાતના લગભગ ૧૨ વાગ્યે અપીલકર્તાઓએ ભુરા ગોવિંદ અને લાખા અર્જનને ભાલા વગેરેથી ઈજા પહોંચાડી હતી અને ગંભીર ઈજાઓના કારણે બંનેનું ઘટનાસ્થળે જ મોત થયું હતું. ૨ જુલાઈ ૧૯૮૭ના રોજ સવારે ૭ વાગ્યે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી અને ૧૭ જુલાઈ ૧૯૮૭ના રોજ અપીલકર્તાઓની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. ઘટનાનું કારણ એ છે કે અપીલકર્તાઓ મૃતકને રસ્તાનો અધિકાર આપતા ન હતા. ફરિયાદી પક્ષે દીવાની દાવો દાખલ કર્યો હતો જેમાં તેમની તરફેણમાં મનાઈ હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાઓએ પણ સામો કેસ દાખલ કર્યો હતો, જે સેશન્સ કેસ નં.૯૭/૧૯૮૭ છે.

૩. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી અપીલકર્તાઓ સામે કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો.અપીલકર્તાઓને કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે પરંતુ આઈપીસીની કલમ ૩૨૪ હેઠળના ગુના માટે કોઈ અલગ સજા કરવામાં આવી નથી.

૪. હાલની અપીલમાં અપીલકર્તાઓ વતી હાજર વિદ્વાન કાઉન્સેલની દલીલ એ છે કે મૃતક અને તેમના ૯ સાથીઓ હુમલાખોર હતા. બંને અપીલકર્તાઓને ઈજાઓ પહોંચી છે. આવી ઈજાઓ ફ.સા.–૧૦, ડૉ. નિખિલકુમાર બુચ દ્વારા સાબિત થઈ છે, જેઓ સંબંધિત સમયે જુનાગઢની સિવિલ હોસ્પિટલમાં કાર્યરત હતા. અપીલકર્તાઓ ૦૨.૦૭.૧૯૮૭ થી ૧૭.૦૭.૧૯૮૭ સુધી હોસ્પિટલમાં રહ્યા છે.અપીલકર્તાઓને તેમની જમીનના કબજાની રક્ષા કરતી વખતે ગંભીર ઈજાઓ થઈ છે, આમ, તેઓએ વ્યક્તિગત બચાવના તેમના અધિકારમાં કૃત્ય કર્યું છે.

૫. વૈકલ્પિક રીતે એવી પણ દલીલ કરવામાં આવે છે કે આ ઘટના કોઈ પણ પૂર્વ–ચિંતન વિના ક્ષણના ઉશ્કેરાટમાં બની છે અને અપીલકર્તાઓએ કોઈ લાભ લીધેલ નથી અથવા ક્રૂર અથવા અસામાન્ય રીતે વર્તેલ નથી, તેથી, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તાઓની ગુના–સાબિતી ટકી શકે તેમ નથી. હકીકતમાં, સૌથી સારી

રીતે કલમ ૩૦૪ (ભાગ II) હેઠળનો ગુનો બનેલો હોવાનું કહી શકાય. અપીલકર્તાઓએ ૧૧ વર્ષથી વધુ વાસ્તવિક કેદની સજા ભોગવી છે, તેથી, જો અપીલકર્તાઓ કલમ ૩૦૪ (ભાગ II) હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવે તો તેઓ લાદવામાં આવેલી સજા પૂર્ણ કર્યા પછી મુક્ત થવાના હકદાર રહેશે, કારણ કે કલમ ૩૦૪ (ભાગ II) હેઠળ ગુના માટે મહત્તમ સજા ૧૦ વર્ષની છે.

૬. આ દલીલ ફ.સા.–૧૩ તપાસ અધિકારી મુરલીધર વાસુના નિવેદન પર આધારિત છે. તેમણે લખાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા નં. ૧ સ્થળ પર પડેલા હતા અને લોહીલુહાણ હતા. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા નં. ૧ના પત્નિ વજીબાઈને બચાવ પક્ષના સાક્ષી તરીકે તપાસવામાં આવેલ છે.તેણીએ જુબાની આપેલ કે અપીલકર્તા નં.૧ ઘરે આવેલ અને તેને જાણ કરેલ કે ૯ વ્યક્તિઓએ બંને અપીલકર્તાઓ પર હુમલો કર્યો છે અને તેણે જ આ ઘટના વિશે પોલીસને ફોન કર્યો હતો. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે અપીલકર્તાઓની ફરિયાદના આધારે નોંધાયેલા સામા કેસની અલગથી તપાસ કરવામાં આવી હતી અને સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી હતી. આમ, પ્રાથમિક દલીલ એ છે કે ઘટના ક્ષણના ઉશ્કેરાટમાં બની હોવાથી અપીલકર્તાઓને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવવા યોગ્ય નથી.

૭. અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન કાઉન્સેલ **જાંગીર સિંઘ વિ. પંજાબ રાજ્ય**[1]માં આ અદાલતે આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખે છે જેમાં વ્યક્તિગત બચાવનો અધિકાર મૂલ્યવાન અધિકાર હોવાનું અને આ અધિકારને સંકુચિત રીતે સમજવો જોઈએ નહીં તેવું જણાયું હતું.

૮. અમે અપીલકર્તાઓ વતી વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ પર વિચાર કરીએ તે પહેલાં અપીલકર્તા નં.૧(આંક – ૧૨)ને થયેલ ઈજાઓ નીચે મુજબ છે જેની ફ.સા – ૧૦ ડૉ.નિખિલકુમાર બુચ દ્વારા ૦૨.૦૭.૧૯૮૭ના દિવસે સવારે ૫.૧૫ વાગ્યે તપાસ કરવામાં આવી હતી.

> "ડી/ઈ (૧) માથાના મધ્ય ભાગ પર સીએલડબલ્યુ ૨૧/૨" X ૧/૨" X હાડકાં સુધી ઊંડો ઊભો છે.
>
> (૨) બાવડાની પાછળના મધ્ય ભાગ પર ૧"X ૧/૪" X સ્નાયુ સુધી ઊંડો ત્રાંસો કપાયેલો ઘા.
>
> (૩) ડાબા બાવડાની પાછળના ભાગે ઉપરની બાજુએ ૩/૪" X ૧/૪" X હાડકાં સુધી ઊંડો ઊભો કપાયેલો ઘા.

1 ૩૧.૧૦.૨૦૧૮ના રોજ નિર્ણિત ફોજદારી અપીલ નંબર ૨૪૯૯/૨૦૦૯

(૪) જમણા કાનની પાછળ ૧૧/૨" X ૧/૪" X ૧/૪" ઊભો સીએલડબલ્યુ.

(૫) જમણા કાનની ધાર ૩/૪ નીચેનો ભાગ કપાયેલો છે.

(૬) જમણા બાવડા પર સોજો અને દુઃખાવો અને ૯ અસ્થિભંગ.

(૭) ડાબી પિંડીના નીચલા ભાગ પર ૧" X ૧/૨" ઊભો ઉઝરડો.

(૮) ડાબી માધ્યમિકાના પ્રોક્સિમલ ફેલેન્ક્સના ૯ અસ્થિભંગ.

ઈજાનું કારણ – ઈજા નં.૨, ૩, ૫ કોઇ તીક્ષ્ણ રીતે કાપી શકે તેવી વસ્તુ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.

ઈજા નં.૧, ૪, ૬, ૭, ૮ અમુક સખત અને બુઠ્ઠા પદાર્થ વડે કરવામાં આવેલ છે."

૯. અપીલકર્તા નં.૨ના સંદર્ભમાં ફ.સા.– ૧૦ ડૉ.નિખિલકુમાર બુચે(આંક – ૧૧) નોંધ્યા મુજબ તેમને થયેલી ઈજાઓ નીચે મુજબ છેઃ

"સી/ઓ મધ્યરાત્રિએ હુમલો થયેલ.

ઓ/ઇ ૧) માથાના આગળના ભાગ પર ૨" x ૧/૨" x હાડકાં સુધી ઊંડો ઊભો કપાયેલો ઘા.

૨) ડાબા બાવડાના નીચલા ભાગ પર બહારની બાજુએ ૧" x ૧/૪" x ૧/૪" ઊભો કપાયેલો ઘા.

૩) ડાબા બાવડાના નીચલા ભાગ પર પાછળની બાજુએ ૧/૨ " x ૧/૪" x ૧/૪" ત્રાંસો કપાયેલો ઘા.

૪) જમણી પિંડીના નીચલા ભાગ પર ૧" x ૧/૨" x ૧/૪" ઊભો ઘા.

૫) જમણી જાંઘના ઉપરના બાહ્ય ભાગ પર ૨" વ્યાસનો સોજો અને દુઃખાવો.

૬) ડાબા બાવડા પર સોજો અને દુઃખાવો ૯ અસ્થિભંગ.

ઈજાનું કારણ – ઈજા નં.૧ થી ૪ કોઇ તીક્ષ્ણ રીતે કાપી શકે તેવી વસ્તુ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.

ઈજા નં.૫ અને ૬ કોઇ સખત અને બુઠ્ઠા પદાર્થ વડે કરવામાં આવેલ છે."

૧૦. મૃતક ભૂરા ગોવિંદના પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલમાં મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર ઈજાઓ જોવા મળે છે. છાતી પર ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી છે. આ ઈજાઓ નીચે મુજબ છેઃ

"૧. પાંસળી નં.૩ના સ્થાને એક ચીરાયેલો ઘા, જે ઈજા ડાબી છાતીમાં મધ્ય ભાગમાં હતી, જે ઘા ૨૨ ઇંચ x ૧ ઇંચ આડો અને ૭ ઇંચ ઊંડો હતો, જે ત્રાંસો હતો.

૨. ડાબી પીઠના ભાગ પર એક ચીરાયેલો ઘા જે ૧.૫ ઇંચ x અડધો ઇંચ ૨.૫ ઇંચની ઊંડાઈનો હતો.

૩. શરીરની ડાબી બાજુએ એક ચીરાયેલૌ ઘા.જે ૧ ઇંચ x અડધો ઇંચ x ૧.૫ ઇંચનો ત્રાંસો હતો.

ડાબી ત્રીજી પાંસળી પર ઈજા નં.૧ પાસે અસ્થિભંગ હતું.આ તમામ ઈજાઓ મૃત્યુ પહેલાંની હતી.જેની સંબંધિત ઈજાઓ નીચે મુજબ હતીઃ–

૧. ઈજા નં. ૧ની જગ્યાએ આગળ અને પાછળના ભાગે ફેફસાનું પડ કપાઈ ગયું હતું.

૨. જમણા ફેફસાંમાં ઈજા નં.૨ સુધી ઘા લંબાયેલો હતો.જે નીચેના અંગ સુધી લંબાયેલો હતો.

૩. ડાબા ફેફસાના ઉપરના ભાગમાં આગળથી પાછળ સુધી સીધો ઘા હતો, જે ઈજા નંબર. ૧ને અનુરૂપ ઘા હતો. ફેફસાંની નસ અને ધમની અને શ્વાસનળી કપાયેલા હતા. છાતીની ડાબી બાજુએ હવા હતી અને લોહી એકત્ર/એકઠું થયું હતું."

૧૧. લાખા અર્જનના મૃતદેહ પરની ઈજાઓ નીચે મુજબ છેઃ

"૧. ડાબા હાથના ખભા પર એક ચીરાયેલો ઘા હતો, જે ૧ ઇંચ x ૦.૫ ઇંચની ઊંડાઈવાળો ત્રાંસો ઘા હતો.

૨. બગલની નીચે ડાબી બાજુએ એક ચીરાયેલો ઘા, ઘા ૨.૫ ઇંચ x ૧ ઇંચ x ૬ ઇંચનો હતો, જે આડી બાજુ જઈ રહ્યો હતો.

તેઓ જણાવે છે કે આ ઈજાઓ મૃત્યુ પહેલાંની હતી.તેઓ જણાવે છે કે મૃતકના શરીર પર અનુરૂપ ઈજાઓ હતી જે નીચે મુજબ હતીઃ–

૧. ડાબા ફેફસાનું સ્તર ઈજા નં. ૨ની જગ્યાએ કપાયેલું હતું.ડાબા ફેફસાની શ્વાસનળીનો ઉપલો ભાગ, ડાબા ફેફસાનો ઉપલો ભાગ કપાયેલો હતો.ડાબા ફેફસાં સખત થઈ ગયેલ હતા અને તેમાં હવા હતી અને લોહી ભેગું થયેલ હતું.

૨. ફેફસાની નસ અને ધમની કપાઈ ગયેલ હતી."

૧૨. ફરિયાદ પક્ષે ફરિયાદી ફ.સા.– ૩, રામાભાઈ રાજનના નિવેદન તેમજ ફ.સા.– ૪ ગોવિંદભાઈ પુનાભાઈના નિવેદન પર આધાર રાખ્યો છે, જેઓ ઈજા પામેલ સાહેદો છે. ફરિયાદ પક્ષના સાહેદો પર ઈજાઓ સાબિત કરવા માટે ફ.સા.– ૨ ડૉ. ગોવિંદભાઈ લખમણભાઈને તપાસવામાં આવેલ છે.

૧૩. વાસ્તવમાં, ઘટના સમયે બે સાહેદોની હાજરી ગંભીર રીતે વિવાદિત નથી. તે ફ.સા.– ૩નું નિવેદન છે જેના કારણે પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાઓ, કે જેમની સંખ્યા ૭ થી ૮ હતી તેમણે ૦૧.૦૭.૧૯૮૭ના દિવસે રાત્રે લગભગ ૧૨ વાગ્યે સાહેદોને પડકાર્યા હતા.

અપીલકર્તાઓ પાસે ભાલા હતા, હંસરાજ પાસે કુહાડી હતી અને અન્ય લોકો પાસે લાકડીઓ હતી. તેઓએ મૃતક અને બંને ઘાયલ સાહેદો પર ભાલા અને કુહાડીથી હુમલો કર્યો હતો.

૧૪. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે હંસરાજને શંકાનો લાભ આપ્યો હતો જ્યારે અપીલકર્તાઓને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા.

૧૫. અપીલકર્તાઓએ સામો ફર્સ્ટ ઈન્ફર્મેશન રિપોર્ટ, આંક–૨૩ દાખલ કર્યો છે.જ્યારે તેઓએ અહેવાલ દાખલ કર્યો ત્યારે પ્રથમ સંસ્કરણમાં અપીલકર્તાઓ તરફથી કોઈ પુરાવા નથી કે મૃતકો કોઈ હથિયારથી સજ્જ હતા. જ્યારે કથિત હુમલાખોરો નિઃશસ્ત્ર હોય ત્યારે વ્યક્તિગત બચાવનો અધિકાર ઉપલબ્ધ નથી. ખાનગી સંરક્ષણનો અધિકાર વ્યક્તિ અને સંપત્તિનું રક્ષણ કરવા માટે છે. આવા અધિકારમાં કોઇ વ્યક્તિ વ્યક્તિ અને સંપત્તિના રક્ષણ માટે જરૂરી છે તેના કરતાં વધુ નુકસાન પહોંચાડી શકતી નથી. જ્યારે મૃતકો નિઃશસ્ત્ર હતા ત્યારે તેઓના હાથેથી શું નુકસાનની અપેક્ષા રાખી શકાય છે, જ્યારે ફ.સા.– ૩ અને ફ.સા.– ૪ની જુબાનીમાં ઇજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓ, અપીલકર્તાઓ ભાલા અને અન્ય હથિયારોથી સજ્જ હતા. પોસ્ટ–મોર્ટમ રિપોર્ટ મૌખિક જુબાનીને સમર્થન આપે છે

કે બંને મૃતકોને સ્ટેબ વુન્ડઝ્ થયેલ છે. તેથી, અપીલકર્તાઓએ તેમના ખાનગી બચાવના અધિકારમાં કૃત્ય કર્યું હોવાનું ન કહી શકાય.

૧૬. **જાંગીર સિંહ કેસમાં (સુપ્રા)** આ અદાલતના ચુકાદામાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ખાનગી બચાવના આવા નિવેદનમાં સફળ થવા માટે તે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે ખાનગી બચાવનો અધિકાર મૃત્યુનું કારણ બને છે. આ ચુકાદો એ હકીકત પરથી ઊભો થાય છે કે જેમાં આરોપી અને મૃતક પંજાબ હોમ ગાર્ડમાં સ્વયંસેવકો હતા અને બંને પાસે ૦.૦૦૩ની સેલ્ફ–લોડિંગ રાઈફલ્સ હતી. નાણાં ઉછીના લેવા બાબતે લગભગ ૧૫ મિનિટ સુધી તેમની વચ્ચે બોલાચાલી થઈ હતી, ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ મૃતક પર ગોળીબાર કર્યો હતો જેણે તેનો જીવ લઈ લીધો હતો. અદાલતને જાણવા મળ્યું કે મૃતક અને અપીલકર્તા બંને એકબીજાથી ૧૦ ફૂટના અંતરે ઊભા રહીને સામ–સામે બોલાચાલી કરી રહ્યા હતા. ચહેરાના હાવભાવને ધ્યાનમાં રાખતા અરજદારને મૃતક દ્વારા તેમના પર રાઈફલ તાકવાની હકીકતથી નિકટવર્તી જોખમ લાગ્યું. હાલના કેસમાં મૃતકો પાસે કોઈ હથિયાર નહોતું જે અપીલકર્તાઓ વતી આપવામાં આવેલા પ્રથમ નિવેદનમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે.

૧૭. તપાસ અધિકારીના નિવેદનના આધારે અપીલકર્તાઓમાંથી એક ઘટના સ્થળે લોહીથી લથપથ હાલતમાં પડેલો હોવાની દલીલ કોઈપણ વિચારણાને

પાત્ર નથી. અપીલકર્તાઓનું પ્રથમ સંસ્કરણ એ છે કે મૃતકો સશસ્ત્ર ન હતા. મૃતકોની સાથે કોઈ અન્ય વ્યક્તિ હોઈ શકે છે જેણે અપીલકર્તાના વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડી હોય. જો કે, મૃતકની સાથે કોણ હતા અને કયા હથિયાર સાથે હતા અને તેમની ભૂમિકા શું હતી તે અંગે કોઈ પુરાવા નથી. આ પાસું હાલની સુનાવણીનો વિષય નથી. અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રથમ માહિતી અહેવાલના સંદર્ભમાં અલગ સુનાવણી ચાલી રહી છે. મૃતક સશસ્ત્ર ન હોવાથી અપીલકર્તાઓ ખાનગી બચાવના અધિકાર માટે હકદાર નથી.

૧૮. મૃતકની છાતી પર અનેક સ્ટેબ વુન્ડઝ્ હતા. બહુવિધ ઘા હોવાથી અપીલકર્તાઓએ પૂર્વ–ધ્યાન વિના ક્ષણની ઉતાવળમાં કૃત્ય કર્યું છે અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા કોઈ ફાયદો ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી અથવા ક્રૂર અથવા અસામાન્ય રીતે કૃત્ય કરવામાં આવ્યું નથી એવું ન કહી શકાય. તે એક ઈજાનો કેસ નથી કે જેનું અચાનક લડાઈને કારણે અનુમાન કરી શકાય. તેથી, અમે વૈકલ્પિક દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા શોધી શકતા નથી કે અપીલકર્તાઓ આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવવા માટે હકદાર છે, કેમ કે તેઓએ મૃતકના મહત્વપૂર્ણ ભાગો પર બહુવિધ ઈજાઓ પહોંચાડી છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ ઉચ્ચ અદાલત આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા અને સજા આપવા માટે કાયદામાં સંપૂર્ણ રીતે ન્યાયી હતા. અમને પસાર કરાયેલા હુકમમાં એવી કોઈ ભૂલ જોવા મળતી નથી જે

હાલની અપીલમાં અમારી દખલગીરીને જરૂરી બનાવે. ફોજદારી અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.

..... ન્યાયમૂર્તિ

(સંજય કિશન કૌલ)

.....ન્યાયમૂર્તિ.

(હેમંત ગુપ્તા)

નવી દિલ્હી.

૨૩ એપ્રિલ, ૨૦૧૯.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.